

ВЕДМІДЬ БУРИЙ (*URSUS ARCTOS*) У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ВИЖНИЦЬКИЙ»

Наталія Галушенко, Руслан Самігулін, Зіна Різниченко, Галина Марчук

Національний природний парк «Вижницький» (с. Берегомет, Чернівецька обл.)

e-mail: vyzhpark@ukr.net; orcid: 0000-0002-7225-8620

Halushchenko N., Samigulin R., Ryznichenko Z., Marchuk G. The brown bear (*Ursus arctos*) in the Vyzhnytskyi National Nature Park. The article presents the results of long-term monitoring of brown bears (*Ursus arctos*) in the Vyzhnytskyi National Nature Park, located in the low-mountainous part of the Bukovinian Carpathians. The analysis covers data from taxonomic records and the Chronicle of Nature for the period from 1997 to 2024, camera traps and the SMART digital application for the period 2022–2024. Registration in the period 1997–2021 was sporadic, but since 2022, after the introduction of SMART technologies, the quality of records has improved significantly, allowing bear activity to be recorded throughout all seasons, including the winter months. According to camera trap data, the bear is mainly nocturnal, and in autumn 2024 it was observed near populated areas. The results confirm the importance of systematic monitoring and conservation of ecological corridors to maintain the stability of the species' population.

ВСТУП

Національний природний парк «Вижницький» розташований у південно-західній частині Чернівецької обл. в низькогірній частині Буковинських Карпат. Площа парку 11 369 га, його територія витягнута на 26 км з північного заходу на південний схід, ширина змінюється від 4 до 8 км. Понад 90 % території НПП вкрито мішаними та листяними лісами (Коржик *et al.*, 2005).

Одним із основних завдань заповідників і національних природних парків є збереження біорізноманіття, а особлива увага має приділятися найбільш вразливим видам, чисельність яких сильно залежить від стану збереженості масивів лісу й існування екологічних коридорів між такими ділянками.

Ведмідь бурий є одним із таких видів. Вразливість ведмеда спричинена його біологічними особливостями. Хоч він і належить до хижаків, але близько 70 % його раціону становлять рослини. Ведмежі кормові рослини зростають у різних локалітетах і змінюють одні одних протягом вегетаційного періоду, тому ведмедам доводиться часто змінювати місце перебування у пошуках поживи. Тимчасові індивідуальні ділянки окремих особин можуть охоплювати від 500 до 1000 га, залежно від кількості кормів на них (Довганич 2004). А якщо врахувати сезонні міграції в пошуках нових кормових ділянок, то ці числа зростають на порядок (Довганич, 2011).

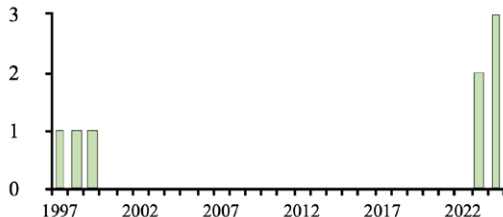
Згідно з даними літератури, в Карпатській лісомисливській області за 40-річний період у межах 1969–2009 рр. чисельність популяції ведмеда змінювалася хвилеподібно (Делеган *et al.*, 2011). У Чернівецькій обл. упродовж 1971–2009 рр. було 8 періодів зменшення та 9 періодів збільшення чисельності. Середня тривалість періодів зменшення чисельності популяції ведмеда в Чернівецькій обл. становила 1,5 року (від 1 до 3 років) і була найменшою серед інших областей Карпатського регіону (Делеган *et al.*, 2011). Тривалість періодів збільшення чисельності коливалася від 1 до 10 років (1986–1995) і в середньому становила 2,9 року. Періоди з найменшою чисельністю ведмеда в Чернівецькій обл. – 1972–1973, 1999–2000 рр., з найбільшою — 1993–1994 рр. (Делеган *et al.*, 2011).

Мета роботи – проаналізувати дані досліджень стану перебування ведмеда бурого на території НПП «Вижницький» за матеріалами з Літопису природи Парку, додатку SMART і фотопасток за період з 1995 по 2024 рр.

РЕЗУЛЬТАТИ І ЇХНЕ ОБГОВОРЕННЯ

Дані таксації за період з 1997 по 2024 рр. узагальнено на рис.1. За результатами багаторічних таксаційних обліків, середня багаторічна чисельність ведмедя за весь період становить 0,3 ос., в таксаційних обліках він траплявся лише в період з 1997 по 1999 рр. та у 2023–2024 рр., в інші роки його не реєстрували.

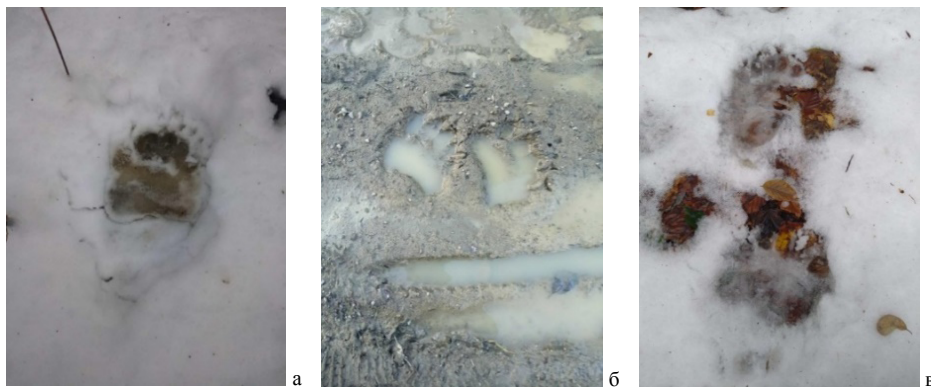
Рис. 1. Результати таксаційних обліків ведмедя бурого в період з 1997 по 2024 рр. (ос.)

Відомо, що протягом 2007–2009 рр. в межах території Парку працівники реєстрували 2–3 ведмеді (Стратій & Хоєцький, 2011). Згідно з іншими джерелами (Делеган *et al.*, 2011), у період з 2006 по 2009 рр. відзначали збільшення чисельності ведмедя в Чернівецькій обл. Також у Літописі природи Парку за 2019 р. є фото слідів ведмедя. Можна зробити висновок, що ведмедів на території Парку час від часу реєстрували, але ці реєстрації не мали систематичного характеру і відображення в Літописі.

З 2022 р. з появою в НПП «Вижницький» смартфонів зі встановленим додатком SMART реєстрація слідів ведмедя стала більш якісною й упорядкованою. Так, у 2023 р. сліди ведмедя реєстрували з 8 квітня по 26 вересня, а також взимку, загалом було 7 реєстрацій. У 2024 р. реєстрували у SMART з 6 лютого по 1 грудня, загалом 15 реєстрацій в усі пори року. З огляду на те, що зими 2023–2024 рр. були достатньо теплими, ведмедя реєстрували й у зимові місяці (рис. 2).

Рис. 2. Сліди ведмедя бурого в різні пори року за даними SMART: а – фото С. І. Овадюк, 27.11.2024; б – фото Р. Ш. Самігулін, 3.04.2024; в – фото В. С. Шерета, 5.12.2024

На фотопастках ведмедів реєстрували протягом 2023–2024 рр. у квітні, вересні, жовтні й листопаді (табл. 1, рис. 3), в темну пору доби, переважно вночі (рис. 4).

Таблиця 1. Реєстрації ведмедя на фотопастки протягом 2023–2024 рр.

Дата	Час	Кількість	Час доби	Дата	Час	Кількість	Час доби
10.04.2023	22:45	1	вечір	29.10.2023	0:50	1	ніч
10.04.2023	5:54–6:02	1	ранок	03.11.2023	18:12	1	вечір
11.04.2023	1:28–2:40	1	ніч	03.04.2024	22:00	1	ніч
21.09.2023	21:32–22:01	1	вечір	03.04.2024	22:49–23:28	1	ніч
22.09.2023	1:31–2:31	1	ніч	04.04.2024	0:07	1	ніч
12.10.2023	6:08	1	ранок	21.09.2024	8:02	1	ранок
12.10.2023	1:22	1	ніч	03.10.2024	7:15	1	ранок

Рис. 3. Фото ведмедя з фотопасток в НПП «Вижницький»: а – 11.04.2023; б – 03.11.2023; в – 21.09.2024; г – 03.10.2024

а

б

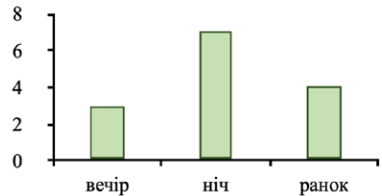

в

г

Рис. 4. Добова активність ведмедя за реєстраціями на фотопастках упродовж 2023–2024 рр. (к-ть реєстрацій)

Згідно з даними фотопасток і додатку SMART, можна сказати, що на території Парку трапляється 3–4 особи бурої ведмедей, тобто щільність становить 0,3 ос. на кв. км. Восени 2024 р. ведмідь був дуже активним, його бачили поблизу населених пунктів, у т. ч. досить великих, таких як с. Берегомет і с. Лукавці.

У рамках Національного плану дій по відновленню популяції ведмедей бурої працівники Парку проводять еколого-виховну роботу з дітьми та школярами, роз'яснювальну роботу з місцевим населенням.

ПОДЯКИ

Щира подяка Франкфуртському зоологічному товариству за обладнання для проведення досліджень. Також дякуємо співробітникам Парку С. І. Овадію та В. С. Шегеті за реєстрації слідів життєдіяльності ведмедей бурої.

ЛІТЕРАТУРА

Делеган, І. В., Лушак, М. М., & Делеган, І. І. (2011). Динаміка чисельності популяції ведмедей бурої в українських Карпатах. *Науковий вісник НЛТУ України*, 21(8), 16–24.

Довганич, Я. О. (2004). Стан популяції великих хижих ссавців (ведмідь, вовк, рись) у Карпатах та підвищення ролі Карпатського біосферного заповідника у їх збереженні. *Наукові записки Державного природознавчого музею*, 20, 51–58.

Коржик, В. П., Чорней, І. І., Скільський, І. В., et al. (2005). *Національний природний парк «Вижницький»: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент* (відп. ред. В. П. Коржик). Чернівці: Зелена Буковина.

Стратій, В. І., & Хоецький, П. Б. (2011). Ратичні та хижі звірі в угіддях національного природного парку «Вижницький». *Науковий вісник НЛТУ України*, 21(13), 55–62.

Dovhanych, Y. (2011). Brown bear's preferences in use of different habitats of the Carpathian Biosphere Reserve. *Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research*, 11, 183–190.

РЕЗЮМЕ

Галущенко Н., Самігулін Р., Різниченко З., Марчук Г. Ведмідь бурій (*Ursus arctos*) у Національному природному парку «Вижницький». Представлено результати багаторічного моніторингу ведмедей бурої (*Ursus arctos*) на території Національного природного парку «Вижницький», що розташований у низькогірній частині Буковинських Карпат. Аналіз охоплює дані таксаційних обліків і Літопису природи за період з 1997 по 2024 рр., фотопасток та цифрового додатку SMART за період 2022–2024 рр. Реєстрація в період 1997–2021 рр. мала епізодичний характер, а з 2022 р., після впровадження SMART-технологій, якість обліку значно покращилася, що дало змогу фіксувати активність ведмедей в усі пори року, включно із зимовими місяцями. За даними фотопасток, ведмідь виявляє переважно нічну активність, а восени 2024 р. його спостерігали поблизу населених пунктів. Отримані результати підтверджують важливість систематичного моніторингу та збереження екологічних коридорів для підтримання стабільності популяції виду.